

Lovforslag nr. L 118. Fremsat den 17. februar 1982 af Maisted (FP) og Arentoft (FP)

Forslag

til

Lov om folkeafstemning om kernekraft i Danmark

§ 1. Tirsdag den 16. november 1982 afholdes folkeafstemning, hvorved vælgerne får adgang til med »ja« eller »nej« at besvare spørgsmålet: »Skal der inden 1985 påbegyndes opførelse af kernekraftværker i Dan-

mark?«.

§ 2. Indenrigsministeren bemyndiges til at træffe foranstaltninger til folkeafstemningens hensigtsmæssige gennemførelse og til at afholde de hermed forbundne udgifter.

Bemærkninger til lovforslaget

Danmark har næppe brug for kernekraftværker om 100 år. Til den tid vil langt bedre energiforsyningskilder stå til rådighed i rigelig mængde ved let tilgængelig teknologi – sol, fusionsenergi (jetprojektet), jordvarme, bølgeslag og meget, som vi nu end ikke kan forudse.

Men skal den for os alle fundamentale energitilgang fra 1990 og i årtierne derefter til dels frembringes i atomkraftværker?

Herom er der forskellige meninger i den danske befolkning.

Folketinget er ikke repræsentativt for folkeopfattelsen. På valgdagen havde vælgerne kun ét kryds. Uanset at han måske var enig med ét parti i skattespørgsmål og et andet på energiområdet, valgte han typisk at lade sin stillingtagen til den økonomiske politik eller andre forhold være udslagsgivende.

Kernekræftproblemerne er forstands- og følelsesmæssigt forbundet med så mange usikkerhedsmomenter, at folketingsmedlemmerne ikke er bedre til at afgøre spørgsmålet end en veloplyst befolkning.

Derfor må der en folkeafstemning til.

I tiden op til denne vil de enkelte partier og folketingsmedlemmer selvfølgelig hver for sig meddele, om de anbefaler en ja- eller en nej-stemme. Den vælger, som derfor gerne vil stemme, som hans parti eller folketingsmand ønsker, får derfor også mulighed for det.

Nærværende lovforslag er en genfremsættelse af et i 1979–80 (2. samling) fremsat lovforslag, jfr. Folketingstidende 1979–80, forhandlingerne sp. 83 og 1040 samt tillæg A sp. 33, og af lovforslag nr. L 68 om folkeafstemning om kernekraftværker, fremsat den 7. november 1975, jfr. Folketingstidende 1975–76, sp. 3938–3947, 9409–9423 og 9495, tillæg B, spalte 1069, lovforslag nr. L 187, fremsat den 1. juni 1977, samt L 96, Folketingstidende 1977–78, spalte 1989, fremsat 16. november 1977, og L 208 af 18. april 1979 (førstebehandlet spalte 10316–10338 og forkastet 29. maj 1979 af alle andre partier mod fremskridtspartiet – se også udvalgsbetænkning af 17. maj 1979 på blad nr. 707).

Der er efterhånden gået mange år, hvor debatten for eller imod indførelse af kernekraft i Danmark er forløbet meget hektisk. Debatten føres fra både modstandere og tilhængere med mange midler, og ofte er diskussionerne meget følelsesladede og lokalprægede.

Der foreligger dokumentation om fordele og ulemper ved kernekraft fra såvel indland som udland. Endog videnskabsmænd og andre specialister er uenige.

På trods af den mangeårige diskussion er der endnu ingen afgørelse truffet. Mange hævder, at afgørelsen skal træffes af folketingets 179 medlemmer. De er valgt til at repræsentere befolkningen. Hertil er at sige, at de medlemmer, der blev valgt den 8. december 1981, ikke blev specielt udpeget på grundlag af vælgernes stillingtagen til kernekraften. Der er derfor ingen anledning til at antage, at flertallet i folketinget i denne særlige sag nødvendigvis når frem til samme besvarelse som flertallet i befolkningen. Ej heller er der tale om et spørgsmål, hvor nogen som helst på forhånd kan overse den fremtidige udvikling med en sådan sikkerhed, at han med føje kan hævde, at hans standpunkt er rigtigere end det modsatte.

Det er aldeles udholdbart at påstå, at et folketingsmedlem skulle være mere kvalificeret til at afgøre spørgsmålet end den enkelte vælger. Demokratiet hviler på den opfattelse, at vælgerne er de mindst uegnede til at afgøre, hvilket af de konkurrerende partiers program taget som helhed der er det bedste. Følgelig kan man ikke hævde, at vælgerne ikke også skulle være mindst uegnede til at afgøre et delspørgsmål om kernekraften, hvor afgørelsen jo beror på såvel forstandsmæssigt gætteværk som følelsesmæssig holdningsopfattelse, og hvor hver enkelt – i og uden for folketinget – sammenblander disse momenter i vidt forskellige blandingsforhold. Siger man, at folk ikke har forstand på kernekraft og derfor ikke må afgøre dette emne ved folkeafstemning, foragter man i virkeligheden demokratiet. For hvad taler for, at folk har bedre forstand på andre politiske anliggender end kernekraft? Vi har imidlertid demokratiet, fordi alle

andre styreformen ville passe dårligere til et samfund som det danske på nuværende udviklingstrin, og folkeafstemninger har den store fordel, at der dels kommer bedre folkeoplysning midt i en pop tid, og dels kommer et massivt grundlag for, at en afgørelse bliver truffet, så vi kan komme videre. jfr. nærmere Uwe Jensen i FREMSKRIDT 1979-16 p. 16. Argumenterne for, at det repræsentative demokrati i store principspørgsmål skulle være at foretrække for det direkte, er meget svage og er blevet endnu svagere med udviklingen i befolkningens uddannelse, muligheden for hurtigere folkeoplysning, classeskellenes bortvisen og de mange hundrede krydsende spørgsmål, som er med, når vælgerne i nutiden udpeger de folketingsmedlemmer, som det repræsentative demokrati hviler på. For hundrede år siden var Danmark et klassedelt samfund. Bonden, fabriksarbejderen, akademikeren og godsejeren levede i hver sin verden med hver sin holdning til tidens problemer. Det offentlige befattede sig kun med et fåtal af livets områder. Ikke mærkeligt, at man derfor inden for hver af klasserne for sig kunne opnå nogenlunde ensartede stillingtagender til de folketingspolitiske stridsspørgsmål.

De naturlige forudsætninger var til stede for firepartisystemet: venstre, socialdemokratiet, de radikale og højre.

Kårene er totalt anderledes i nu- og fremtidens Danmark. Oplysningen og fritidstimerne er vokset enormt. Herved har den enkelte fået mulighed for at danne sig sine standpunkter som individ og ikke blot som medlem af en professionsbestemt samfundsklasse. Mens vore oldeforældres samfund bød på måske tyve store indenrigspolitiske emner, hvor synspunktlinierne løb så nogenlunde parallelt, skal folketingsvælgerne nu om dage holde sammen på tusinde spørgsmål, hvor standsfællers opfattelser løber på kryds og tværs af hinanden. Roskilde universitet, Storebæltsbro, EF, lystbådeafgift, børnetilskud. Grønland, hastighedsgrænser parcelhusbeskatning NATO, portotakster, Israel, folkepension, dobbeltadministration, biblioteksgebyrer, Bent Haller-bøger, nulskatteydere, sociale boligelskaber, skolestyrelseslov, fri abort, fremmedarbejdere, atomkraftværker, værftsstøtte, narromaner, EDB-tavshedspligt, politets adfærd osv. osv.

Stillede man alle disse problemer op på en tredobbelt Davidsen-smørrebrødsseddel, var der næppe to ud af vore 3,6 millioner vælgere, som ville tilkendegive ens standpunkter til alle de tusinde spørgsmål. Meningskombinationerne ville dele sig på kryds og tværs. Enkelte kan meget vel være

enig med et parti i skattespørgsmål, et andet vedrørende militæret, et tredje på energipolitikens område. Det er derfor forkert at anse folketinget for repræsentativt for befolkningen i energiproblemerne, der kun spillede en ringe rolle i valgkampen i december 1981.

For os, der tror på, at folkestyret er den rette styreform i et samfund som nutidens danske bliver den første konklusion af denne ændrede tingenes tilstand, at tanken om det repræsentative demokrati ikke mere har samme styrke som i det 19. århundrede. Folketingsmanden, der måske er valgt, fordi hans skattepolitiske syn svarer til vælgerens, må ydmygt erkende, at han ikke nødvendigvis mener det samme som sine vælgere på andre områder.

Folkeafstemninger - det direkte demokrati - bør derfor tildeles en langt mere fremskudt plads i systemet, end vi hidtil har kendt til. Lykkeligvis er de tekniske forudsætninger herfor store i vor tid. Den fornødne alsidige orientering til vælgernes sker let over fjernsyn og radio. Når afstemninger er blevet hyppige, vil deres tekniske gennemførelse blive klaret ved at installere EDB-terminaler på posthuse, banegårde og lignende steder, hvor vælgere kan indfinde sig og trykke på ja- eller nejknappen inden for de ti dage, som nok normalt vil være en passende afstemningsperiode.

Lægges de store beslutninger ud til folkeafstemningsafgørelse, vil der alligevel stadig være sneesis af mindre spørgsmål, som folketinget skal tage stilling til hver eneste dag.

Til hverdag kører danske medier jo bare derudaf på personpopsager. Men når folkeafstemninger stunder til, tvinges de til at blive sagligt dybtgående, fordi de fleste danskere vil have ordentlig besked om det emne, de skal afgøre ved deres stemmeafgivning.

Ja eller nej til kernekraft er en afgørelse, som vil få meget betydelige følger for så at sige hele den danske befolkning. Generationer frem kommer hele befolkningen til at lide, hvis afgørelsen bliver den forkerte. Træffes afgørelsen af et tilfældigt valgt folketing med skæbnsvangre virkninger for alle kommende årtiers hverdage, uden at det sker direkte ved folkeafstemning, vil tilhængerne af den udvej, der forkastes, have et fortrinligt udgangspunkt for at skabe uro om spørgsmålet år ud i fremtiden blot ved at henvise til den udemokratiske måde, afgørelsen blev truffet på. Og der er stor grund til at frygte, at dette grundlag vil blive misbrugt mest muligt.

Med SV-regeringens udspil af 21. august 1979: at henvise til grundlovens § 42 i et spørgsmål som det foreliggende, er at gribe til en nødløsning, som

må anvendes, hvis der vel er 60 medlemmer, der ønsker folkeafstemning, men ikke noget folketingsflertal.

Ingen – uanset den pågældendes standpunkt i øvrigt – kan imidlertid efter nærmere overvejelse være i tvivl om, at det så langt er at foretrække at få en folkeafstemning i henhold til det foreliggende forslag fremfor i medfør af grundlovens § 42.

Først og fremmest er forholdet jo det, at en folkeafstemning efter grundlovens § 42 kommer alt for sent i beslutningsprocessen og skal holdes inden for meget snævre tidsfrister. Mange vælgere vil sikkert være afskåret fra inden for så kort tid at sætte sig tilstrækkeligt ind i stoffet. For at formindske hasardrisikoen må det ganske klart foretrækkes med det foreliggende forslag, at der bliver tilstrækkelig forberedelsestid før afstemningsforetagelse.

Bliver der tid nok til oplysningskampagne, viser erfaringen fra EF-debatten i 1972 – hvor folkettinget foretrak en lignende model – at hundredtusindvis i befolkningen vil gøre en indsats for at sætte sig ind i det problem, som man selv skal være med til at træffe afgørelse om. Derfor skal der i massemedierne – først og fremmest TV og radio – føres en intensiv og saglig oplysningskampagne, der gennem 3–4 måneder giver oplysning på energiområdet – herunder ganske særligt fordele og ulemper ved indførelse af kernekraft i Danmark – og ikke som nu, hvor mediebeholderskerne i vidt omfang begunstiger fremførelsen af egne synspunkter. En kernekraftfolkeafstemning er antagelig den eneste praktiske mulighed for at få tilført bredere befolkningsskærer ordentlig indsigt i nu- og fremtidens energipolitiske problemer.

Efter den ovennævnte intensive oplysning vil den eneste rigtige demokratiske afgørelse være en folkeafstemning, hvor den enkelte borger får mulighed for at give sin egen uforbeholdne mening direkte til kende. Derimod vil det være uden særlig interesse at folkettinget som sådant udtaler sig. Selvfølgelig kan der tænkes vælgere, der vil lægge vægt på, hvad en eller anden – måske et folketingsmedlem – måtte mene, og derfor er det af interesse, at så mange som muligt forud for folkeafstemningen – også folketingsmedlemmer – får adgang til gennem medierne at fremføre den begrundelse, hvormed vedkommende anbefaler at stemme »ja« eller »nej«. Det er derfor pjat at hævde, at folkettinget – som jo blot er summen af folketingets medlemmer – kaster ansvaret fra sig ved at lægge afgørelsen ud til landets højeste organ, folketingsvælgerne.

En anden af § 42's ulemper er, at vælgerne skal stemme om et detaljefyldt lovforslag stillet op i paragraffer. Det forvirrer og forflygtiger renheden og klarheden i en folkeafstemning, som har et langt bedre grundlag, når selve det principielle emne trækkes frem i ét klart spørgsmål, jfr. nærværende lovforslags § 1.

Blandt de mange argumenter mod at anvende § 42 er også, at den alene kan bruges, hvis folketingsflertallet siger ja til kernekraft, og at et folketings nej-flertal derfor kan bortmanipulere et befolknings-ja-flertal. Endvidere vil § 42 kunne medføre, at et afstemningsflertal mod kernekraft (på mindre end 30 pct. af vælgerne) skal tilsidesættes. Det vil være særdeles ulykkeligt, for eksempel hvis der kommer lav afstemningsdeltagelse på grund af dårligt vejr.

For at give tilstrækkelig tid til en så lang og hæderlig oplysningskampagne som muligt, anmoder forslagsstillerne om en hurtig behandling af lovforslaget.

Ligeledes anmoder forslagsstillerne om, at lovforslaget henvises til behandling i folketingets energipolitiske udvalg, da spørgsmålet om kernekraft indgår i det samlede energipolitiske billede.

Når datoen 16. november 1982 er valgt, beror det på, at der må være en passende tid til uden for sommerferieperioden i den offentlige debat at fordybe oplysningerne i den vismandsredegørelse, der kom i maj 1980 om de økonomiske, erhvervs-mæssige, beskæftigelsesmæssige og sociale følger, såfremt Danmark skulle beslutte sig til modsat de fleste andre udviklede lande ikke at gøre brug af kernekraft.

Det er vigtigt, at der i så god tid som muligt er fastslået en bestemt dato med henblik på, hvordan oplysningsarbejdet kan tilrettelægges.

Længe nok har topsocialdemokrater m. fl. fået lov til af rent partitaktiske grunde at sparke problemet ind under gulvtæppet. Nærværende forslag er fremsat for at sikre, at denne usmagelige, landskadelige manøvrering ikke skal få lov at fortsætte. Energiproblemerne tegner sig meget alvorligt for de næste hundrede år, og deres løsning må derfor ikke blokeres blot for at tildække indre splid i socialdemokratiet. Af hensyn til vore børn og børnebørn må vi nu have afklaret, om Danmarks energiforsyning skal tilrettelægges ved brug af kernekraft eller uden.

Naturligvis kan det tænkes, at der efter 16. november 1982 kommer nye oplysninger frem (eller debatten kan medføre, at der kort før 16. november 1982 sker en stor begivenhed, som kunstigt skaber et øjeblikbestemt ja- eller nej-flertal). I så

fald kan der naturligvis fordres ny folkeafstemning, men hvis afstemningen den 16. november 1982 siger ja, er meningen straks at fremme kernekraftbygning. Siges der nej, må fuld kraft sættes ind på at fremme en energiforsyning uden kernekraft, men nej'et er selvsagt givet på det teknikens udviklingsstadium, som er kendt den 16. november 1982. Selve det, at den hidtidige samfundsansvarlige tøven afløses af handling i den ene eller den anden retning, vil selvsagt i relation til spørgsmål om ny folkeafstemning veje særdeles tungt i retning af, at nyfremkomne momenter ikke tillægges betydning, og at man altså bliver stående ved den afgørelse, det danske folk træffer den 16. november 1982.

Det kan naturligvis ikke undgås, at der i en folkeafstemningskampagne kommer til at indgå demagogiske elementer, som vildfører tusindvis af vælgere til at stemme på et løgnagtigt grundlag. Her har medierne – og da særligt statsmonopolet Danmarks Radio – en meget vigtig arbejdsopgave bestående i, at det sikres, at de standpunkter, der bliver fremført i den offentlige debat, bliver alsidigt belyst også fra dem, der er uenige i det fremførte. Manipulationsrisikoen er imidlertid ikke særlig for folkeafstemninger. Den indgår – og formentlig med endnu større vægt – i almindelige folketingsvalgkampagner; herunder også den, der førte til sammensætningen af folketinget den 8. december 1981. Derfor er det et lig i lasten, som

man ikke kan undgå, men højst arbejde på at begrænse mest muligt, når man er tilhænger af den demokratiske afgørelsesmetode som den mindst dårlige. Betragtninger ud fra, at afstemningskampagner kommer til at indeholde groft vildledende momenter, kan derfor ikke tillægges nogen udslagsgivende betydning.

I 1972 afgav professor, dr. jur. Max Sørensen et responsum til folketingets markedsudvalg, hvorefter en folkeafstemning om Danmarks tilslutning til EF ikke ville stride mod grundloven, hvis den gennemførtes efter særlig lov (Kilde: Karsten Lehmann Sørensen: »Danmarks og EF i 1970erne« side 84).

Derfor er der intet grundlovsstridigt i det foreliggende lovforslag. Og det bør vedtages nu – kunne være vedtaget for år tilbage – fordi det under alle omstændigheder er aldeles uanstændigt af folketinget at blive ved med at udskyde og udskyde afgørelsen af denne supervigtige sag, blot fordi den falder lidt ubekvem ind i nogles partitaktiske cirkler. Sagligt er der, efter at verden har haft et væld af kernekraftværker i over 20 år, ikke uafklarede problemer af en sådan størrelsesorden, at der er fornuft i yderligere udsættelse af afgørelsen.

Pernittengrynformalister har gjort det til en væsentlig sag, om folkeafstemningen skal være vejledende eller afgørende. Det er imidlertid et skinproblem. Formelt er den vejledende, men reelt er den naturligvis i et demokrati afgørende.